

А Н А Л И З

НА КАЧЕСТВОТО НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ И ЗДРАВНИЯ СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО В ГРАД СОФИЯ ПРЕЗ 2012 ГОДИНА

Общи данни

През 2012 г. Столичната регионална здравна инспекция продължава да наблюдава качеството на атмосферния въздух на територията на столицата в определените стационарни пунктове.

Месторазположението и методите за определяне на атмосферните замърсители са съобразени с действащите нормативни документи. От 01.08.2012 г. беше преустановено пробонабирането на пункт Кремиковци по технически и организационни причини, като останаха три пункта:

- Цар Симеон – зад сградата на дирекция “Лабораторни изследвания” на СРЗИ, ул. “Цар Симеон” № 169 А;
- Гарата – пред сградата на Столична РЗИ, ул. “Враня” № 20;
- Люлин – в IV м.р., ж.к. “Люлин”.

Обобщените данни за пункт Кремиковци са за периода от 01.01.2012 г. до 31.07.2012 г.

Показателите, които се наблюдават са: *азотен диоксид, серен диоксид, олово, общ прах, фенол и сероводород, а в пункт Цар Симеон и фини прахови частици (ФПЧ - ФПЧ₁₀ и ФПЧ_{2,5})*. За показателите азотен и серен диоксид, ФПЧ и олово се определят средночасовите (СЧН), средноденоношните (СДН) и средногодишните (СГН) норми за опазване на човешкото здраве в мкг/м³, а за останалите показатели - общ суспендиран прах, фенол и сероводород - средноденоношните (СДК), средногодишните (СГК) и максимално еднократните концентрации (МЕК) в мг/м³. Пробонабирането се извършва през работните дни, в часовете от 8.30 до 16.30 ч., а на ФПЧ по схема в продължение на 24 часа.

Влияние върху качеството на атмосферния въздух оказват редица фактори:

1. Климатични условия и физико-химични свойства на съответния замърсител.

Характерни за първото тримесечие на 2012 г. бяха наличието на отрицателни температури през голяма част от дните на първите два месеца и наличието на снежна покривка. През март времето беше променливо, със значителни температурни разлики, както през отделните дни, така и в рамките на денонощието.

През второто тримесечие бяха регистрирани големи разлики в стойностите на температурата на въздуха през различните дни и часове, но без отрицателни температури. В обедните часове в някои дни стойностите достигнаха до 25⁰-30⁰С. Количеството на валежите беше около обичайното за сезона, но неравномерно разпределено.

През третото тримесечие температурите бяха високи, а количеството на валежите по-малко от обичайното за сезона. Стойностите на температурата на въздуха в обедните часове достигнаха до 35⁰ - 40⁰С.

През последното тримесечие температурите на въздуха бяха по-високи от обичайните за сезона, със снеговалеж през месец декември. Стойностите на температурата на въздуха през наблюдавания период варираха в широки граници от под 0⁰С до 10⁰С и повече градуса в обедните часове. Количеството на валежите беше близко до характерното за сезона, но неравномерно разпределено.

Физико-химичните свойства на съответните замърсители (атомно-молекулно тегло, разтворимост, химическа активност, абсорбционни качества и други) в съчетание с климатичните условия през годишните сезони допринасят за задържането им в приземните слоеве и допълнителното образуване на различни други химични съединения.

2. Транспорт.

През цялата година в близост до пунктовете нямаше промяна в организацията на движението по основните пътни магистрали. Интензивността на автомобилния трафик нараства непрекъснато, като това води до задръствания в пиковите часове. Повишаването на нивото на замърсителите на тези места е резултат от продължителната работа на двигателите на моторните превозни средства на ниски обороти при образуването се колони. При определени климатични условия (ниски температури на въздуха и малка скорост на движение на въздушните маси), вредните емисии се задържат в приземните слоеве на въздуха.

4. Строителни и ремонтни дейности.

През годината не се извършваха ремонтни работи на основните пътни магистрали в непосредствена близост до пунктовете.

Общо бяха извършени 21 616 анализа на проби от атмосферен въздух. От тях 14 бяха над пределно допустимите концентрации (ПДК), което представлява 0,065 % или 4 пъти по-малко от предходната година (при 0,25% или 60 нестандартни проби през 2011 г.).

В тази бройка не са включени анализите на пробите на фините прахови частици, които общо са 102.

Анализ на резултатите

АЗОТЕН ДИОКСИД - СЧН-200 мкг/м³, СГН - 40 мкг/м³

Извършени бяха общо 6 638 анализа.

Не бяха измерени **средночасови концентрации**, превишаващи пределно допустимите в нито един пункт. Стойностите бяха от 0,10 до 34,30 мкг/м³.

Средногодишните концентрации са значително под нормата за опазване на човешкото здраве (от 6,1 до 7,2 мкг/м³) и са по-ниски от предходната година, като тази тенденция е трайна.

СЕРЕН ДИОКСИД - СЧН - 350 мкг/м³ СДН - 125 мкг/м³

Извършени бяха общо 6 638 анализа.

Не бяха измерени **средночасови и средноденонощни концентрации** над пределно допустимите норми. Средночасовите концентрации бяха от 4,6 до 120,60 мкг/м³, а средноденонощните от 7,58 до 79,3 мкг/м³.

Спрямо 2011 г. измерените стойности са по-ниски.

Съгласно изискванията на Наредба № 12 за този показател няма определена средногодишна норма.

ОЛОВО - СГН – 0.5 мкг/м³.

Извършени бяха 851 анализа.

Средногодишни концентрации на олово са в границите на нормите за опазване на човешкото здраве (от 0,01 до 0,04 мкг/м³). Прямо предходната година във всички пунктове се наблюдава понижаване на стойностите, както и броят на епизодично измерените по-високи концентрации.

ПРАХ И ФИНИ ПРАХОВИ ЧАСТИЦИ (ФПЧ₁₀ и ФПЧ_{2,5})

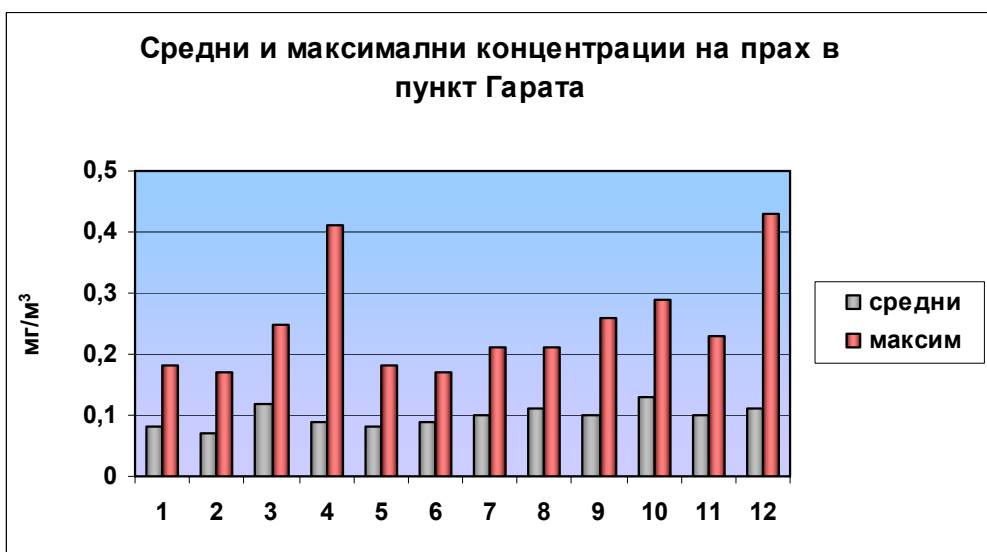
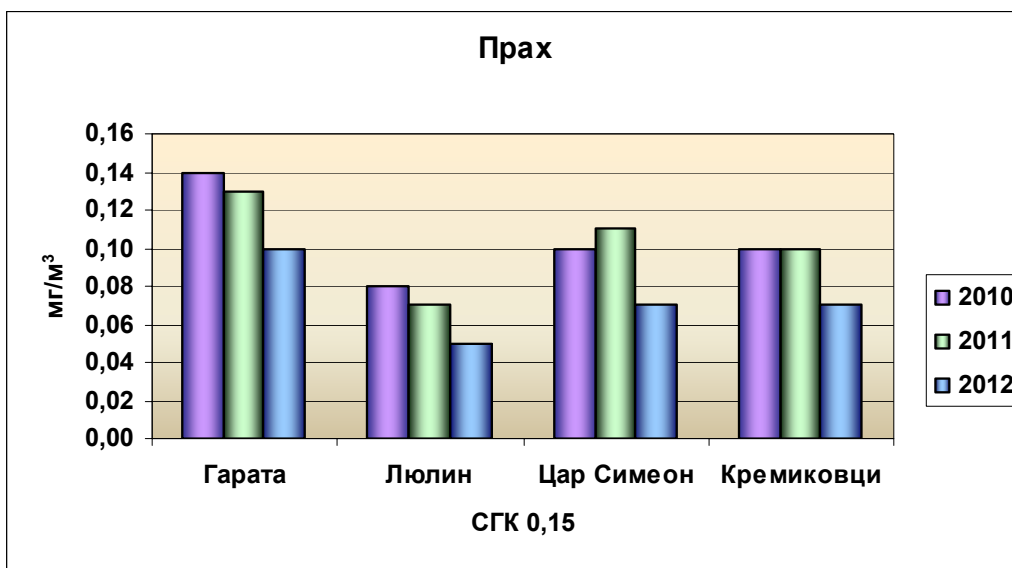
ПРАХ - СДК 0,25 мг/м³, СГК - 0,15 мг/м³

Извършени бяха общо 851 анализа, 12 от тях бяха над ПДК или 1,4 %, което е повече от 3 пъти по-малко от предходната година (4,8 % и 46 нестандартни проби).

Средногодишните концентрации и в четирите пункта са под пределно допустимите: 0,05 мг/м³ в пункт Люлин, 0,07 мг/м³ в два пункта – Цар Симеон и Кремиковци и 0,10 мг/м³ – в пункт Гарата.

Средноденонощните концентрации бяха до 1,7 пъти над ПДК. Най-високите стойности бяха измерени през месец декември в пунктове Цар Симеон и Гарата - 0,37 мг/м³ и 0,43 мг/м³. В пункт Гарата като цяло измерените концентрации са по-високи, докато в останалите пунктове те са до 0,28 мг/м³.

Спрямо предходната година измерените стойности са по-ниски.

ФИНИ ПРАХОВИ ЧАСТИЦИ (ФПЧ₁₀) - СДН–50 и СГН–40 мкг/м³ ФИНИ ПРАХОВИ ЧАСТИЦИ (ФПЧ_{2,5}) – за 2012 г. СГН–26,5 мкг/м³

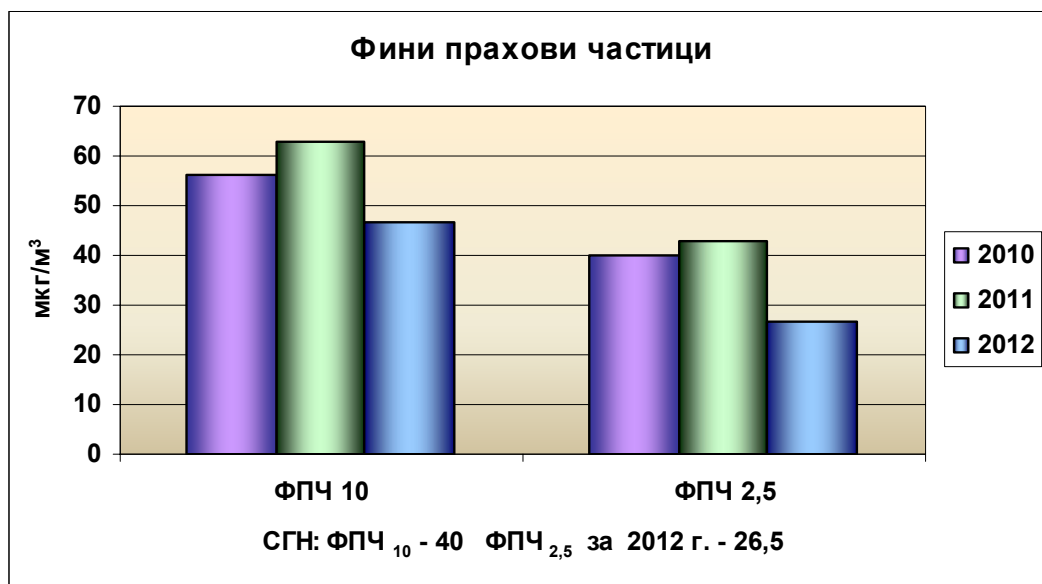
Изследвани бяха общо 102 броя проби за съдържание на ФПЧ – по 51 от всяка фракция.

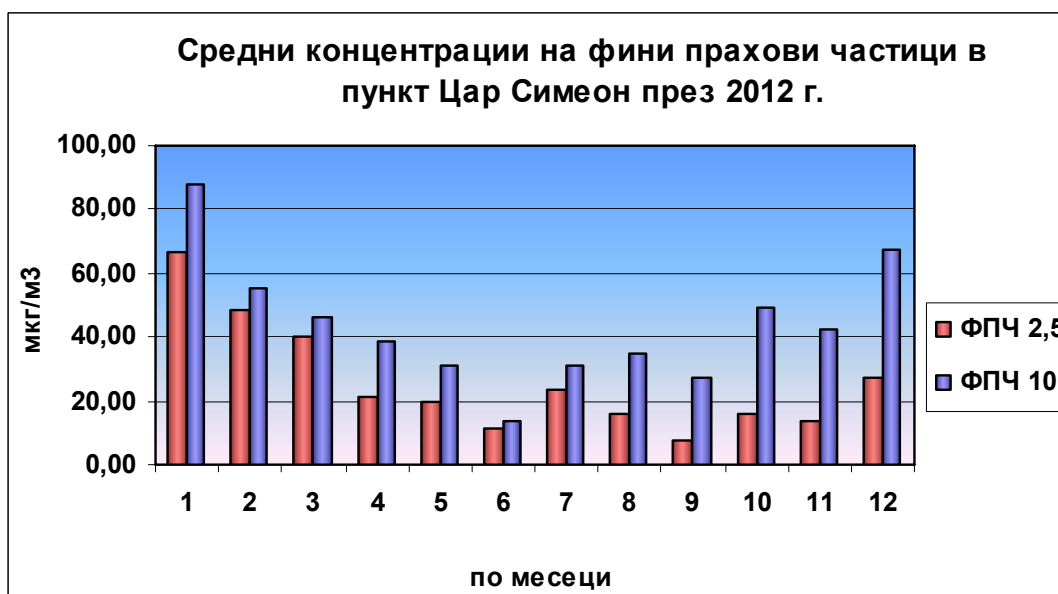
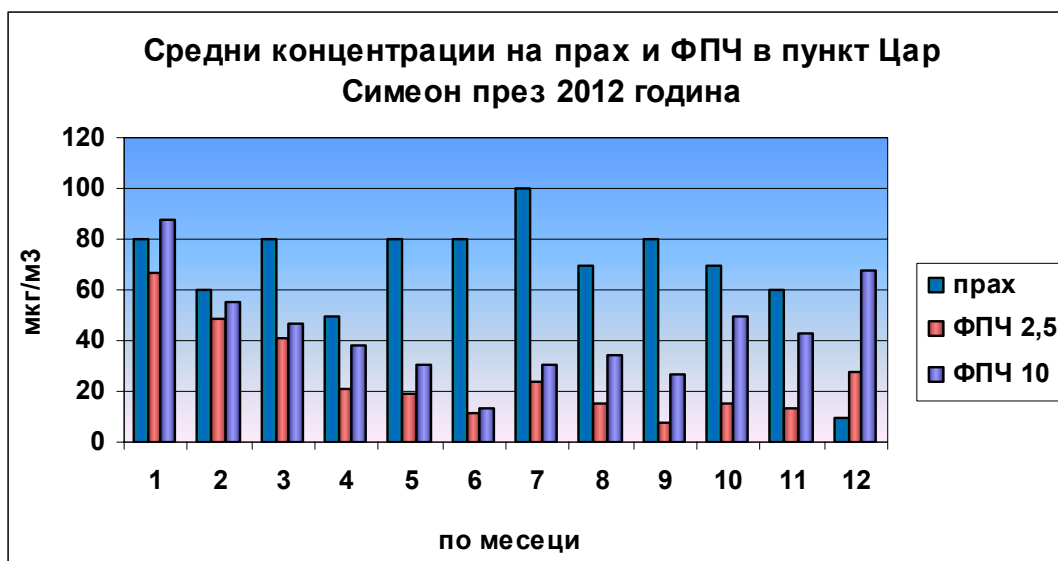
При ФПЧ₁₀ броят на нестандартните проби е 14 или 27,5 % (при 38,0% и 19 нестандартни проби през 2011 г.). Разпределението е както следва: от 2 до 5 пъти СДН – 1 проба и до 2 пъти СДН – 13 проби. Най-високата стойност от 223,8 мкг/м³ е измерена на 23.01.2012 г. в пункт Гарата, когато метеорологичните условия допринасят за задържането на замърсителите в приземните слоеве (при температура на въздуха -9° С и тихо време). Спрямо предходната година, относителният дял на нестандартните проби е по-малък и стойностите са по-ниски.

Средно годишната концентрация е 46,7 мкг/м³ или 1,2 пъти ПДК, при 1,6 пъти ПДК през 2011 г.

При ФПЧ_{2,5} в края на месец юли 2010 г. с публикуването на Наредба № 12 за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух (обн., ДВ 58 от 2010 г.) бяха променени и нормите за този показател, който трябва да достигне средногодишна норма за опазване на човешкото здраве от 25 мкг/м³ до 2015 г. За 2012 г. СГН е 26,5 мкг/м³.

Средногодишната концентрация за 2012 г. е 26,5 мкг/м³ при 42,65 мкг/м³ през предходната година.

ФЕНОЛ - СДК и СГК – 0.01 мг/м³, МЕК – 0.02 мг/м³.

Извършени бяха общо 3 313 анализа.

Не бяха регистрирани **средноденонощни, средногодишни и максимално еднократни концентрации** над пределно допустимите в нито един пункт.

Тази тенденция от последните 10 години е устойчива.

СЕРОВОДОРОД - СДК и СГК – 0.003 мг/м³, МЕК – 0.005 мг/м³

Извършени бяха общо 3 313 анализа, от тях само 2 – 0,06 % бяха над ПДК (при 14 – 0,4% през предходната година).

Не бяха регистрирани **средногодишни концентрации** над пределно допустимите в нито един пункт.

Максимално еднократни концентрации до 3,8 пъти ПДК (0.019 мг/м³) бяха измерени 2 пъти – по една концентрация в пункт Гарата и в пункт Кремиковци през месец април. Всички останали проби са под границата на определяне.

Средноденонощни концентрации до 2,3 пъти ПДК бяха регистрирани само през дните когато максималните концентрации превишаваха пределно допустимите.

Спрямо предходната година относителният дял на пробите над пределно допустимите концентрации и измерените максимални стойности са значително по-малко.

Изводи:

1. Абсолютният брой и относителният дял на нестандартните проби бележат спад през последната година.

2. Не се регистрираха средногодишни концентрации, превишаващи пределните норми по всички показатели в четирите пункта. Измерените стойности са по-ниски.

3. Средногодишните концентрации на ФПЧ₁₀ са понижени и относителният дял на нестандартните проби е по-нисък.

4. В периода след 2002 г. средногодишните стойности на ФПЧ₁₀ варират в рамките на близо 30 пункта, докато при ФПЧ_{2,5} промените са значително по-малки. През последните 3 години разликите в средногодишните стойности на ФПЧ са по-ниски, но все още са над пределните норми, който факт ги определя като основни замърсители.

ЗДРАВНО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Общи данни

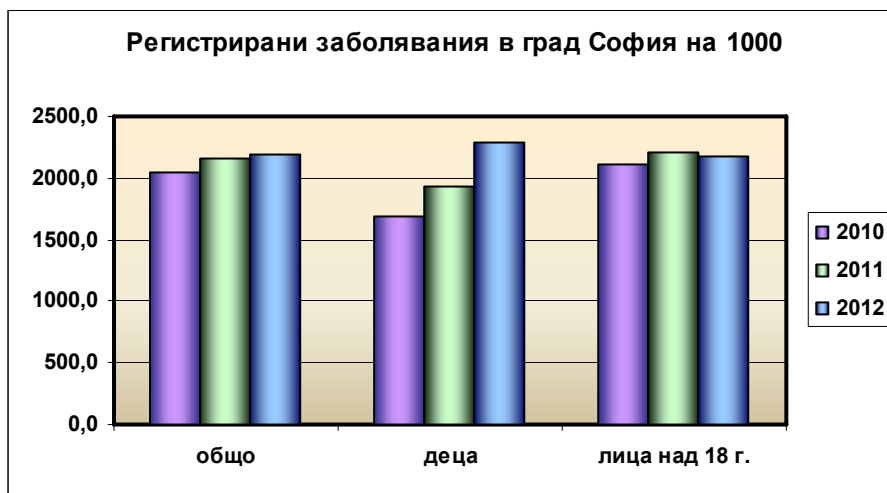
Броят на регистрираните заболявания в амбулаториите на лечебните заведения в град София през 2012 г. са на база обобщените данни от дирекция Медицински дейности от уч.ф. № 365, Приложения №№ 5 и 6 по класове болести и нозологични единици. Броят на населението на столицата е от официалната статистика на Националния статистически институт. Честотата на заболяванията е изчислена на 1000 жители.

Разгледани са следните класове болести и нозологични единици:

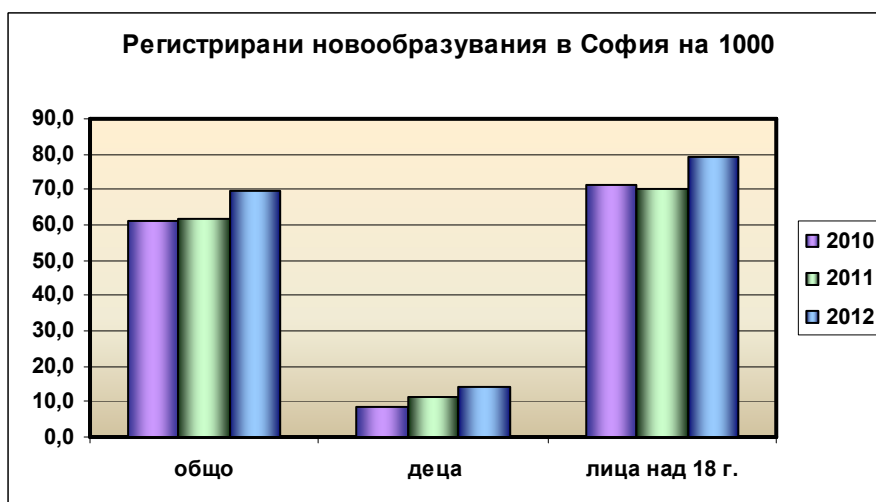
- новообразувания и от тях злокачествени новообразувания;
- болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм и от тях желязо-недоимъчни анемии;
- болести на дихателната система и от тях остри инфекции на горните дихателни пътища, вазомоторен и алергичен ринит, пневмонии, хроничен бронхит и астма;
- болести на кожата и подкожната тъкан и от тях дерматит и екзема.

Анализ на данните

Честота на регистрираните заболявания в амбулаториите на лечебните заведения в София през 2012 г. е 2189,21 ‰ при 2160,3 ‰ за 2011 г. Увеличение на стойностите спрямо предходната година има при децата от 0 до 17 годишна възраст – от 1928,8 ‰ през 2011 година на 2293,70 ‰ през 2012 г., а при лицата над 18 г. намаление от 2200,5 ‰ на 2170,74 ‰. Показателите в последните 3 години варират в тесни граници, но при децата и общите се увеличават плавно.

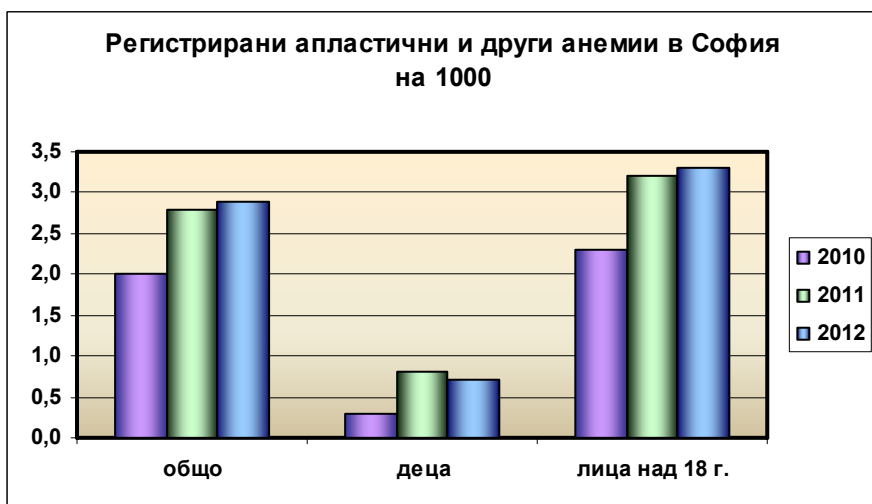
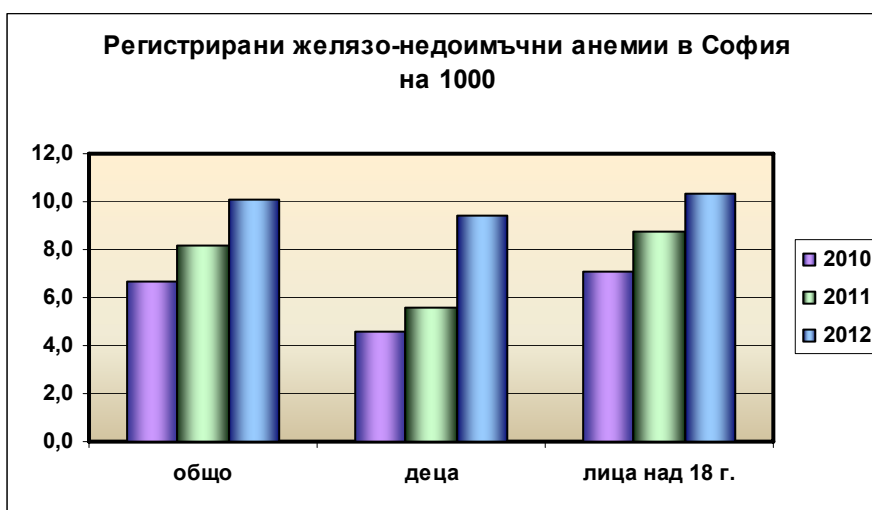
Абсолютният брой, относителният дял и честотата на регистрираните новообразувания, както общите, така и за двете възрастови групи се увеличават. Темпът на растеж е различен при децата и възрастните, като това дава отражение и в общия показател: за лицата над 18 г. от 70,6 ‰ на 79,3 ‰, а при децата – от 11,23 ‰ на 13,91 ‰. Увеличен е дялът на злокачествените новообразувания от всички регистрирани новообразувания (общ, при деца и възрастни) – 39,6 ‰, 5,45 ‰ и 40,67 ‰ (през 2011 г. са били 38,4 ‰, 5,36 ‰ и 39,36 ‰).

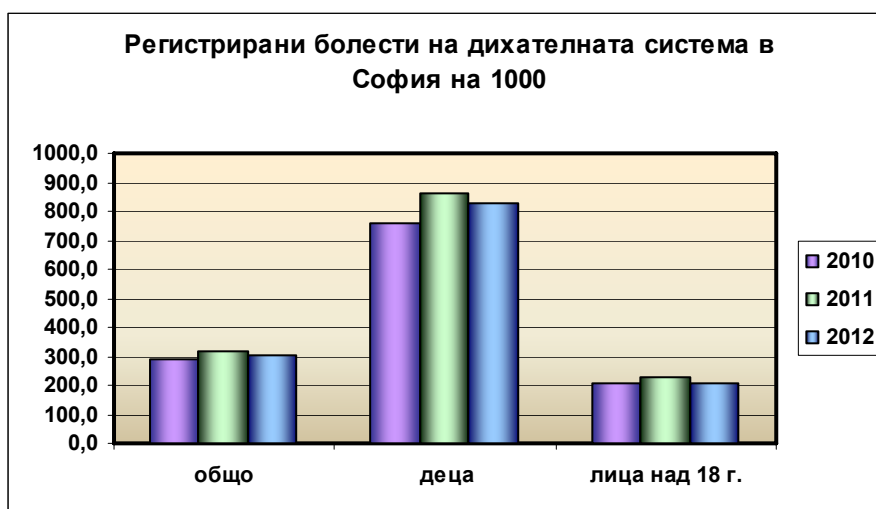

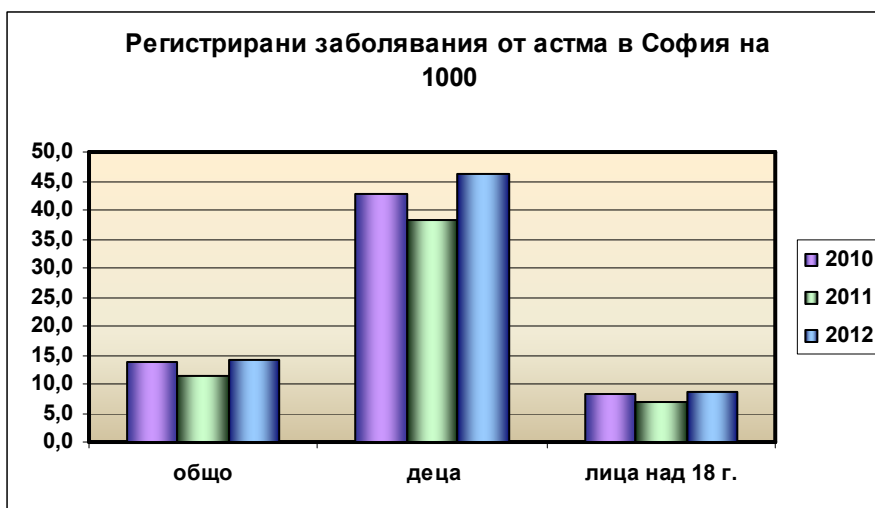
През 2012 г. болестите на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм са увеличени спрямо 2011 г., както общо за София, така и отделните възрастови групи – от 17,7 ‰ на 18,9 ‰. Значително е нарастването на показателя при децата от 9,6 ‰ на 13,7 ‰, докато при възрастните е незначително от 19,2 ‰ на 19,8 ‰. Желязо-недоимъчните анемии заемат повече от половината от болестите на кръвта и кръвотворните органи – 53,8 ‰ при 46,5 ‰ през 2011 г. Абсолютният брой и честотата на тези анемии са по-високи спрямо предходната година: общо за София – от 8,2 ‰ на 10,1 ‰, при лицата над 18 годишна възраст – от 8,7 ‰ на 10,3 ‰ и при децата – от 5,6 ‰ на 9,4 ‰. Увеличени са абсолютният брой, честотата и относителният дял на апластичните и други анемии общо и при възрастните, докато при децата има снижение на показателите. Промените в показателите спрямо 2011 г. са минимални от 0,1 до 0,6 пункта.

Близко 90 ‰ от желязо-недоимъчните анемии са свързани с храненето, докато при апластичните и други анемии до голяма степен влияние оказват и факторите на жизнената среда и индивидуалните особености.

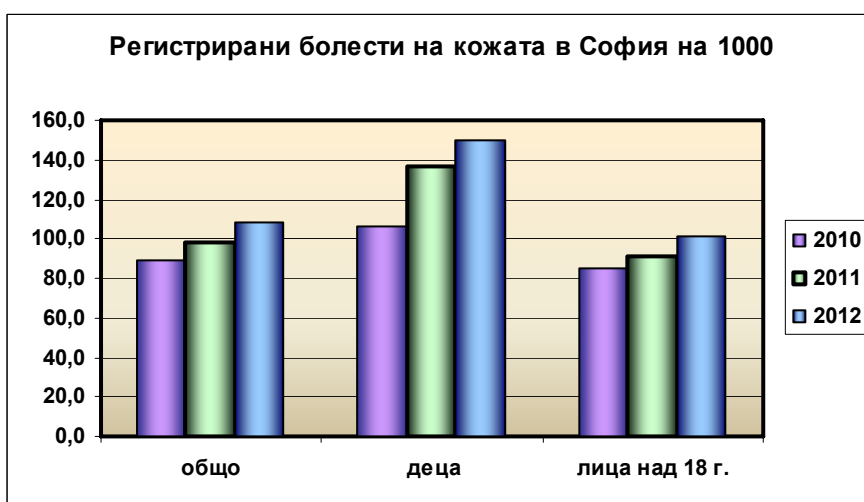

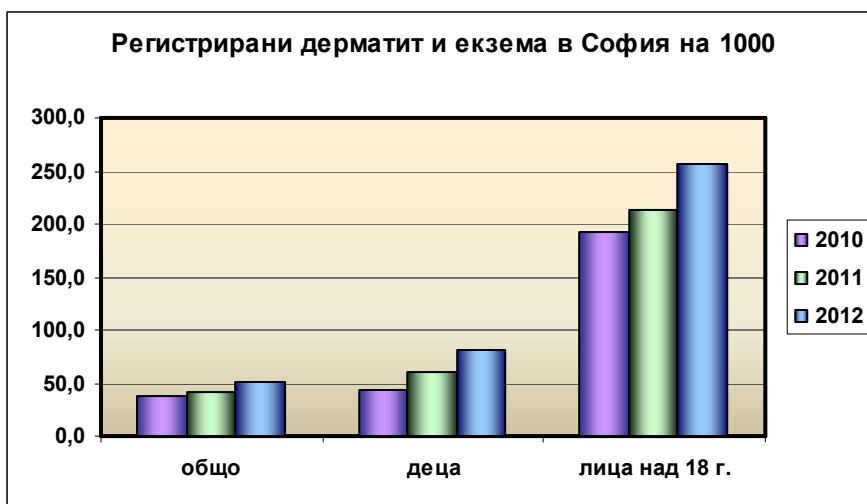
Абсолютният брой, честотата и относителните дялове на регистрираните болести на дихателната система са по-ниски, спрямо предходната година: общо за София от 320,5 ‰ и 14,8 % на 300,3 ‰ и 13,7 %, за децата от 864,8 ‰ и 44,8 % на 825,4 ‰ и 36,0 %, а за лицата над 18 г. – от 226,0 ‰ и 10,3 % на 207,6 ‰ и 9,6 %. При децата честотата е 4,2 пъти по-висока спрямо същата при възрастните, което е характерно за тази възрастова група. Острите инфекции на горните дихателни пътища, заедно с острия бронхит и бронхиолит представляват 76,2 % от болестите на дихателната система при децата (при 70,6 % през 2011 г.) и 59,2 % при възрастните (при 54,4 % през 2011 г.). При пневмониите има незначително намаляване на относителните дялове (общия и при децата) в рамките до 0,2 %, докато при възрастните няма промяна. При случаите с вазомоторен и алергичен ринит има увеличение на всички показатели и в двете възрастови групи до 2,2 пункта – от 25,7 ‰ на 27,5 ‰ при децата и от 8,8 ‰ на 9,2 ‰ при възрастните. При децата показателите на тези две заболявания са повече от 3 пъти по-високи спрямо същите при възрастните. При хроничния бронхит няма съществени промени в показателите за София и при възрастните, като разликата е от 0,1 пункт. При децата ръстът в честотата също е под 0,5 ‰ – от 4,3 ‰ на 4,7 ‰, През настоящата година при децата този показател е 1,6 пъти по-нисък спрямо възрастните (при 7 пъти разлика през 2010 година). Честотата на астмата общо за София, при децата и възрастните е увеличена съответно от 11,4 ‰ на 14,3 ‰, от 38,2 ‰ на 46,2 ‰ и от 6,8 ‰ на 8,7 ‰. Аналогична е ситуацията и по отношение на относителния дял на астмата в рамките на болестите на дихателната система. При децата промените в показателите са по-големи в сравнение с възрастните. Запазва се съотношението между честотите на астмата при двете възрасти – над 5 пъти повече при децата през последната година.

Абсолютният брой, честотата и относителният дял на регистрираните болести на кожата и подкожната тъкан за София и за двете възрастови групи са увеличени. Нарастването е общо за София от 98,1 ‰ на 108,2 ‰, при децата – от 136,5 ‰ на 146,7 ‰ и при лицата над 18 г. – от 91,4 ‰ на 100,8 ‰. Нарастването на относителните дялове е незначително – до 0,50 ‰. Дерматитът и екземата заемат 53,7 ‰ при децата и 44,9 ‰ при възрастните от болестите на кожата (през 2011 г. са били съответно – 44 ‰ и 40 ‰). Абсолютният брой, честотата и относителният дял на тези заболявания спрямо предходните две години са увеличени, като при децата това е по-изразено и се очертава като тенденция.

Изводи

1. Абсолютният брой и честота на регистрираните болести в амбулаториите на лечебните заведения в София през 2012 г. са намалени при възрастните. Общият показател и този при децата се увеличават плавно.

2. Абсолютният брой, относителният дял и честотата на регистрираните новообразувания, както общите, така и за двете възрастови групи са увеличени. Няма съществени промени в показателите, касаещи случаите със злокачествени новообразувания.

3. Показателите при болестите на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм са увеличени и при двете възрастови групи. Този процес се наблюдава, както при желязо-недоимъчните анемии, така и при апластичните и други анемии.

4. Най-голяма динамика се наблюдава при болестите на дихателната система. Намалени са честотата и относителният дял на тези заболявания. Увеличени в тесни граници са стойностите на показателите по отношение на хроничния бронхит при децата. Наблюдава се увеличение на астмата при двете възрастови групи.

5. Очертава се тенденция за нарастване на честотата и относителният дял на болестите на кожата и подкожната тъкан, както и на случаите с дерматит и екзема.

Заклучение:

Наблюденията на качеството на атмосферния въздух показват, че основните замърсители в София са фините прахови частици. Въпреки, че средногодишните им стойности са по-ниски, те все още са над пределните норми, което е неблагоприятно.

Нивата на останалите замърсители варират в по-тесни граници през сезоните и годините, като относителните дялове на нестандартните проби

при отделните показатели са по-малки и средногодишните концентрации са в гранични стойности.

Показателите по класове болести и нозологични единици бележат значителни различия при отделните възрастови групи и общо за София. Особено неблагоприятно е увеличението през последната година на честотата на заболяванията от астма, хроничен бронхит, дерматит и екзема, както и болестите на кръвта и кръвотворните органи. Влияние върху тези промени оказват различните фактори на жизнената среда, физиологичните особености на отделния индивид и начина на живот. Значение за динамиката на показателите има организацията на здравното обслужване, възможността за достъп до медицинска помощ, както и личната преценка на пациента.

В заключение няма категорични данни за непосредствено влияние на качеството на атмосферния въздух върху здравното състояние на населението в София.